

наладити процес її формування у студентів. Устранення виявленого розрива цілеспрямовано здійснювати за допомогою додаткового професійного освіти. Незалежний атестаційно-методичний центр, відкритий на кафедрі БЖД 15 років тому, розробив для вже діючих співробітників протипожежних служб програму додаткового професійного освіти, в якій компетенції просвітельської діяльності були суттєво пов'язані з особливостями жителів населених пунктів в яких працює слухач [7]. В якості підсумкової роботи слухачі разом з викладачами центру розробляли план взаємодії жителів населеного пункту, виробничого об'єкта, рекреаційної зони, садового товариства з усіма структурами, відповідальними за пожежну безпеку, з урахуванням різноманітних каналів і засобів зв'язу. На лекційних і практичних заняттях акцент робився на формування методических, комунікативних, психолого-педагогічних і інших компетенцій спеціалістів.

Завдання розробки адресно орієнтованих освітніх програм додаткового професійного освіти в даний момент також вирішується на кафедрі БЖД. Впровадження деяких її модулів відбулося в 2019 році і було позитивно оцінено слухачами і керівниками організацій-роботодавців.

Бібліографічний список

- 1.Вонский М.Н. и др. Определение природной пожарной опасности в лесу: Методические рекомендации. - Лен: ЛНИИЛХ, 1981 – 52 с.
- 2.Долгов А.А., Сумина Е.Н. Методология оценки лесопожарных рисков – основа поддержки принятия решений в кризисных ситуациях,

вызванных лесными пожарами // Технологии гражданской безопасности, М, 2007 - с. 79-83.

3.Заключение Общественной комиссии по расследованию причин и последствий природных пожаров в России в 2010 г. URL: http://www.yabloko.ru/mneniya_i_publicatsii/2010/09/14 (дата обращения: 7.01.2018).

4.Karfidova E.A., Sizov A.P. Geoenvironmental researches and land management in the spatial planning of Moscow agglomeration // IAEG. 2011.

5.Министерство чрезвычайных ситуаций. <https://moscow.mchs.ru/document/415145> (дата обращения 14.10.2019).

6.Профессиональный стандарт «Специалист по противопожарной профилактике» URL <http://profstandart.rosmintrud.ru/obshchiy-informatsionnyy-blok/natsionalnyy-reestr-professionalnykh-standartov/reestr-professionalnykh-standartov> (дата обращение 16.10.2019).

7.Сидоров, А.И. Калегина Ю.В. Направления модернизации образования в сфере безопасности // Вестник МАНЭБ. 2018. Т. 23. № 2. С. 193-197.

8.Телицын Г.П. Лесные пожары, их предотвращение и тушение в Хабаровском крае: Хабаровск: Даль НИИЛХ, 1988-94с.

9.Тягунова Ю.В., Глотова Н.В., Окраинская И.С., Медведева Ю.В. Опыт разработки самостоятельно устанавливаемого образовательного стандарта для направления 20.04.01 Техносферная безопасность // Безопасность жизнедеятельности. 2017. № 9 (201). С. 51-58.

10.Федеральный государственный образовательный стандарт высшего образования по специальности 20.05.01 Пожарная безопасность (уровень специалитета)URL http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_186354 (дата обращения 16.10.2019).

ПСИХОЛОГІЧНІ, ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РОСІЙСЬКОМОВНИХ СТУДЕНТІВ

Лозан Тетяна Андріївна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри загальнонаукових дисциплін

Рибницька філія Придністровського

державного університету ім. Т.Г. Шевченка

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто психологічні та психолінгвістичні особливості формування орфоепічних умінь і навичок у російськомовних студентів в умовах Придністров'я, пов'язані з процесами інтерференції та транспозиції. Окреслено орфоепічні правила, над якими має вестись робота. Представлено систему методичної роботи над формуванням у російськомовних студентів орфоепічних умінь і навичок. Схарактеризовано шляхи їх формування. Автором запропонована система тренувальних вправ для формування орфоепічної грамотності.

ANNOTATION

The article deals with the psychological and psycholinguistic features of the formation of orthoepic skills in Russian-speaking students in Transnistria, associated with the processes of interference and transposition. The orthoepic rules on which work should be carried out are defined. The system of methodical work on the formation of orthoepic skills in Russian-speaking students is presented. The ways of their formation are characterized. The author proposes a system of training exercises for the formation of orthoepic literacy.

Ключові слова: звуки, вимова, орфоепічні уміння і навички, інтерференція, близькосторідність, вправи, принципи, методи, прийоми навчання української мови, російськомовні студенти.

Keywords: sounds, pronunciation, orthoepic skills, interference, affinity, exercises, principles, methods, methods of teaching the Ukrainian language, Russian-speaking students.

Головною метою сучасної мовної освіти є формування особистості, яка усвідомлює особисту відповідальність за саморозвиток, зокрема й за рівень мовленнєвої культури. Особливо актуальним це стає під час вивчення другої, в нашому випадку української мови, російськомовними студентами. Адже, сучасна молодь взагалі рідко задумується над тим, як вимовити те чи інше слово, молоді люди не помічають помилок ні в своєму, ні в чужому мовленні. Не можна дозволяти молодому поколінню використовувати мову лише для елементарної комунікації і байдуже спостерігати, як відбувається спотворення вимови. Однією з важливих ознак культури мовлення є його відповідність орфоепічним нормам.

Вважаємо, що саме зниження рівня культури в цілому і мовленнєвої грамотності зокрема і викликало появу в навчальних планах всіх напрямів підготовки Придністровського державного університету ім. Т.Г. Шевченка так званих «каркасних дисциплін» – «Рідна мова та культура мовлення», «Офіційна мова (російська, українська, молдавська)». Одне із головних завдань вивчення дисципліни «Офіційна мова (українська)» – ознайомлення з мовною системою як основою для формування й розвитку орфоепічних умінь і навичок.

Як відомо, усною формою мовлення людина користується частіше, ніж писемною. Усне мовлення є найважливішою формою існування мови як засобу комунікації; воно має багатогранну структурну й комунікативну специфіку, свої особливості порівняно з писемним мовленням, функціонує у багатьох різновидах у всіх сферах нашого життя. Мусимо усвідомити: усне мовлення своїми можливостями – і насамперед як засіб вияву людського «Я», найрізноманітніших відтінків почуття, переживання, гнучкості думки, як спосіб оцінки всього, що стосується людини, оточує її, і як засіб контактування з іншими та впливу на них – аж ніяк не дорівнює писемній формі. Не дивлячись на це, практика навчання йде шляхом формування насамперед письмового мовлення. На сучасному етапі дослідники неабияку увагу стали приділяти розвитку усного мовлення, оскільки саме воно стає основою для формування писемного.

Проблема формування й розвитку орфоепічних умінь і навичок не є новою. Вона досліджувалась у різних напрямках у різні періоди: теоретичні аспекти навчання фонетики (Аванесов Р., Булаховський Л., Жовтобрюх М., Карпенко Ю., Курило О., Тоцька Н., Реформатський О., Шахматов О., Щерба Л. та ін.); психологічні особливості сприйняття, засвоєння та відтворення звуків мови (Виготський Л., Вовк П., Головашина Л., Жинкін М., Залевська О., Лурія О., Леонтьєв О.О., Рубінштейн С. та ін.); методична

робота над фонетичним матеріалом і вимовою з учнями (Біляєв О., Вашуленко М., Караман С., Паламар Л., Пентилюк М., Плиско К., Хорошковська О.).

Питання розвитку вимовних умінь і навичок у студентів розглядали в своїх роботах багато українських та зарубіжних вчених, а саме: Є. Голобородько, А. Коваль, Л. Вознюк, Н. Василенко, Ж. Горіна, Л. Мацько, О. Ямщикова та ін.

Сучасний підхід до актуальної проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців зосереджується на формуванні готовності студентів до професійної діяльності, яку забезпечують сукупність ключових, загальних і спеціальних компетенцій, з-поміж яких мовнокомунікативна професійна компетенція посідає одне з найважливіших місць. Л. Мацько і Л. Кравець слушно зауважують: «Професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Сформувані професійну мовнокомунікативну компетенцію покликана сучасна система освіти» [6, с. 18].

Тому проблема формування орфоепічних навичок українського мовлення російськомовних студентів є актуальною в умовах отримання вищої освіти в Придністров'ї.

Метою статті є окреслення методики розвитку вимовних умінь і формування орфоепічних навичок українського мовлення в російськомовних студентів з огляду та психологічні, психолінгвістичні та лінгводидактичні аспекти навчання української мови.

Зазначена проблема передусім пов'язується з вивченням звукової структури української мови та з формуванням правильних умінь і навичок вимови, які є базовими для оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності.

У процесі вивчення української мови, у російськомовних студентів починає діяти механізм міжмовної фонетичної інтерференції, яка впливає на якість фонетичного оформлення вимови нерідною (українською) мовою. Оскільки оволодіння фонетичною базою української мови і, як результат, правильна вимова залежать від міри міжмовної фонетичної інтерференції, виникає необхідність орієнтації навчання української мови як засобу його індивідуалізації та підвищення ефективності, адже у кожному конкретному випадку взаємодія рідної та української мов має специфічний індивідуальний характер.

Практично всі сучасні дослідження мовленнєвого розвитку дітей ґрунтуються на теорії психофізіологічних механізмів мовлення, розробленої М. Жинкіним. Дослідник визначає розвиток мовлення як «включення слухомовленнєворахового аналізатора в роботу, тобто в мовленнєвий процес, і формування в усій системі мовленнєвих полів складних і тонких зв'язків [2]».

Розглядаючи орфоепічні навички в системі інших мовленнєвих навичок, психологи підкреслюють їх неоднорідний характер. Орфоепічна навичка, як стверджує П. Шеварьов, по своїй природі є розумовою навичкою [7]. Повністю сформована орфоепічна навичка, яка перетворюється в дію вимовляння, набуває ознаки рухової навички, що відбувається на високому ступені автоматизації (Артемов В., Лехтман Я., Ходжава З.).

У науці давно відомо, що під час оволодіння другою мовою учень використовує вміння й навички, вироблені на базі першої. Механізм засвоєння другої мови, тобто перехід на правила «нового» мовного коду, як вважає О.О. Леонтьєв, вимагає, «по-перше, актуалізації навичок на новому мовному матеріалі; по-друге, корекції раніше сформованих навичок щодо нової мови [4, с. 62]».

У результаті компаративного аналізу російської й української мов (Білодід І., Канюка С., Мельниченко І., Хорошковська О.) встановлено, що у близькоспоріднених мовах звукові системи, а також лексика й граматики мають багато спільного, а саме в російській та українській мовах спостерігаються схожі, частково схожі, протилежні й специфічні мовні факти. Тому процес засвоєння орфоепічних умінь і навичок української мови постійно супроводжується як позитивним, так і негативним переносом, що потребує, в свою чергу, необхідності врахування цих моментів. Необхідно добитися, щоб студенти свідомо перенесли знання і навички з російської мови, відмежовуючи інтерферентні явища від транспозиційних, попереджуючи перші й використовуючи другі, що сприятиме скороченню часу для засвоєння схожих мовних фактів. Під час вивчення другої (української) спорідненої мови студенти стикаються з певними труднощами, які виникають у процесі репродуктивного відтворення її відповідних елементів і замість необхідного слова чи форми (української) вони згадують відповідне слово чи форму (російської). Таке гальмування в психологічній літературі називається репродуктивним гальмуванням. Проблема репродуктивного гальмування, на думку методистів, розв'язується лише за допомогою використання прийому зіставлення.

Єдиним правильним шляхом активного оволодіння другою мовою в умовах навчання Л. Щерба вважав «свідоме відштовхування від рідної мови, тобто постійне зіставлення важких випадків із другої мови з відповідним явищем першої мови [10, с. 315]». І. Зимня стверджує:

«Навіть якщо ми не будемо, організовуючи навчання, враховувати можливість (і необхідність) опори на навички мовлення рідною мовою, учні все одно будуть спиратися на ці навички без нашої допомоги – це психологічний факт [3, с.147]». Однак, С. Рубінштейн, досліджуючи проблему позитивного переносу з погляду психології, зазначає: «Він не є автоматизмом, механічним ефектом будь-якої вправи, а більш-менш вираженим результатом спеціально організованих вправ [8, с. 561]».

Найбільше помилок, яких припускаються студенти, здійснюються на матеріалі, що має певні розбіжності в українській і російській мовах. В такому випадку виникає негативний перенос, тобто інтерференція. В. Манакін, аналізуючи контрастивну лексикологічну проблематику на матеріалі української та російської мов, зазначає: «Інтерференція – це несвідоме включення елементів однієї мови в мовлення іншої, тобто це явище є соціопсихолінгвістичним за своєю природою, яке принципово відрізняється від запозичення, що зачіпає собою лексичні системи мов [5, с. 25]».

Значні труднощі у російськомовних студентів викликають частково схожі й специфічні мовні факти, що призводить до неправильної артикуляції звуків української мови. В усному мовленні ототожнюються схожі звуки першої і другої мови. Наприклад, вони не відчують різниці у вимові звуків [ч] і [ч'], звуків [ж], [ш] перед [і]. У зв'язку з цим, як зазначив, академік Л. Щерба «особливі труднощі криються не в тих звуках, яким немає аналогії в рідній мові, а в тих, для яких є аналогічні [10, с. 316]».

Близькоспорідненість контактуючих мов, за свідченням багатьох дослідників, є вирішальним фактором легкого виникнення інтерференції. Так, Н. Борисенко вважає, що «ймовірність появи інтерферем у мовленні зумовлена деякими внутрішніми, власне лінгвістичними, факторами взаємодії близькоспоріднених лексико-семантичних діапазонів, стверджуючи, таким чином, що інтерференція в умовах контакту близькоспоріднених мов є меншою порівняно з неспорідненими [1, с. 7]».

Серед причин виникнення українсько-російської фонетичної інтерференції нерідко називають прозорі етимологічні співвідношення між російськими та українськими словами, а також спільність графіки обох мов. Під час переходу з української на російську і навпаки для вимови окремих слів мовець використовує лише зовнішньо тотожне звукове оформлення, вимовляючи слово відповідно до артикуляційних та орфоепічних норм рідної мови. Це пояснюється тим, що в українській мові можна знайти відповідники до всіх російських фонем, хоча за фонетичною якістю російські та українські голосні та приголосні не збігаються, тобто фонематична база єдина; у процесі вимови слова за стандартом іншої мови власна артикуляція не змінюється.

Численні психологічні дослідження, присвячені вивченню білінгвізму, показують, що практичне засвоєння другої мови і спілкування двома мовами не гальмує розвитку особистості, а, навпаки, створює для нього сприятливі умови. Роботу з формування орфоепічної культури, зважаючи на всі психологічні й психолінгвістичні особливості формування орфоепічних умінь і навичок, слід постійно вести в школі і продовжувати у виші. Для цього потрібно, на наш погляд, формувати й розвивати наступні уміння: аналізувати мовлення з точки зору дикції, тобто чіткості вимови звуків і звукосполучень; здійснювати фонетичний розбір слова; аналізувати своє мовлення з позицій правильності/неправильності; давати аргументовану оцінку мовленню інших носіїв мови; наслідувати звуковий зразок; правильно і раціонально користуватися орфоепічним словником.

Пропонуючи подібні завдання на кожному занятті і виділяючи для них щонайменше 5-10 хвилин, ми привчаємо студентів постійно звертати увагу на вимову і наголос у своєму мовленні й в мовленні оточуючих.

З початком навчання української мови постає необхідність приводити вимовні навички окремих студентів у відповідність з орфоепічними нормами літературного мовлення. Найбільші можливості для роботи над орфоепічними нормами мають такі теми програми з української мови, як «Звуки мови й мовлення», «Вимова голосних і приголосних звуків». Під час їх опрацювання студенти мають засвоїти орфоепічні правила:

- чітка вимова голосних [a], [o], [i] в усіх позиціях: молоко, хазяїн, тісто, крім звука [o] перед складом зі звуком [y]: кожух;

- вимова ненаголошеного [e] з наближенням до [и], а ненаголошеного [и] – до [e]: земля, зупиняться;

- неподільна вимова африкатів [дж], [дз], [дз']:

- вимова дзвінкого гортанного фрикативного приголосного [ɣ]: газета, голова, та дзвінкого проривного задньоязикового приголосного [ɣ]: гудзик, гуля;

- дзвінка (неоглушена) вимова приголосних [б], [г], [ґ], [д], [д'], [ж], [з], [з'], [дз], [дз'], [дж] у кінці слова та в середині перед наступними глухими: зуб, друг, наказ, стежка, довідка;

- оглушена вимова в окремих випадках дзвінкого приголосного [ɣ] перед глухими всередині слів: [к'іхт'і], [вохко];

- дзвінка вимова глухих приголосних перед наступними дзвінкими всередині слів: [молод'ба], [проз'ба], [вогзал];

- м'яка вимова приголосного звука [ц]: палець, палиця;

- тверда вимова звука [ч]: чаша, читач і пом'якшена вимова звука [ч'] у позиції перед [і]: очі, чітко;

- тверда вимова кінцевого м'якого [т'] у III-й особі множини дієслів теперішнього часу: кажуть, співають, носять;

- правильне наголошування прикметників: різкий, старий, новий; числівників: одинадцять, вісімдесят; дієслів: нести, плисти, несемо, везете.

Під час формування орфоепічних умінь і навичок ми робимо акцент на наступних принципах навчання:

1. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання із застосуванням активних методів навчання.

2. Принцип вхідного контролю. Цей принцип передбачає підготовку навчального процесу відповідно до реального рівня підготовленості студентів. Вхідний контроль також дає можливість з максимальною ефективністю уточнити зміст навчального курсу, визначити характер і обсяг індивідуальної роботи студентів.

3. Принцип проблемності навчання, тобто студенти дізнаються про нове, набувають знання й навички через подолання труднощів, які створюються постановкою навчальних проблем.

4. Принцип «негативного досвіду», що базується на аналізі помилок, допущених в конкретних ситуаціях. Матеріалом, в даному випадку, можуть бути теле- і радіопрограми, реальні факти з життя.

5. Принцип від простого до складного, або від груп слів із загальними орфоепічними й акцентологічними ознаками, в яких діють досить чіткі орфоепічні правила, моделі постановки наголосу, до ускладненого дидактичного матеріалу, що має часом суперечливі кодифіковані оцінки.

6. Практичний принцип навчання (переважна увага не до теорії, а до виходу навчання в практичне мовлення, в розвиток і вдосконалення правильної вимови).

7. Принцип «професійної спрямованості».

Типологію вправ і завдань визначаємо з урахуванням особливостей пропонованого матеріалу, рівня загального розвитку, мовної і мовленнєвої підготовки студентів. У цьому випадку дотримуємося думки дослідників Шеремети Л., Мельник Т., які вважають найбільш прийнятною класифікацію вправ, розроблену Онищуком В, в основу якої покладено дидактичну мету завдання, ступінь активності й самостійності в роботі. Згідно з цією класифікацією вправи поділяються на: а) підготовчі, з метою ліквідування прогалин в опорних знаннях, потрібних для подальшого сприймання нового матеріалу; б) вступні, які спрямовані на виконання завдань для підготовки студентів до поступової самостійної роботи; в) тренувальні, з метою закріплення мовних умінь і навичок; основними їх видами є вправи за зразком, за інструкцією, за завданням і спрямовані на конструювання і моделювання мовних одиниць, заміну одних форм чи конструкцій іншими; г) завершальні, суть яких полягає у постановці проблемних завдань та організації різних видів творчих робіт [9, с. 311].

Щодо методів і прийомів навчання пропонуємо наступні:

1. Підвищена увага до вимови та сприйняття на заняттях звуків, що вивчаються вголос (на слух).

2. Повторюваність, багаторазовість виголошення досліджуваних звуків з метою їх кращого запам'ятовування. Це забезпечується тим, що одні й ті ж досліджувані одиниці «задіюються» у вправах різних типів, різних зв'язках і контекстах. Також багато важких для вимови слів «пропускаються» через таблиці, через запис в особистий орфоепічний словник.

3. Подача орфоепічних одиниць в словосполученнях і реченнях, типових для студентів.

4. Велика різноманітність типів вправ та інших завдань. Цим можна досягти не тільки більшої зацікавленості досліджуваними питаннями з боку студентів, дати їм проявити свої пізнавальні здібності, але і краще вирішити завдання багаторазовості звернення до багатьох досліджуваних орфоепічних одиниць (включаючи одні й ті ж одиниці в низку вправ різного типу), що сприятиме їх кращому запам'ятовуванню.

5. Поєднання зорової та слухової наочності в навчанні, за допомогою ТЗН, зокрема комп'ютера, інтерактивної дошки. З цим пов'язані активні методи навчання орфоепічній культурі з використанням механізму наочності – структурно-графічних засобів в ході лекційного заняття. Завдяки використанню структурно-графічних засобів навчання, що демонструються за допомогою проєктора-комп'ютерної програми Microsoft Office PowerPoint, викладач має можливість використовувати поєднання елементів різноманітних методів і прийомів активного навчання.

6. Систематичне звернення до питань орфоепічних норм на всіх практичних заняттях з української мови, за всіма темами програми навчального курсу.

7. Акцент на роботі з тими орфоепічними явищами, які представляють собою реальні й типові «труднощі» з точки зору дотримання орфоепічних норм, тобто є проблемними.

9. Посилення ролі самостійної роботи студентів.

10. Різноманітна робота з орфоепічними, словниками: перевірка вимови важких слів, підбір слів з однією й тією ж вимовною моделлю, визначення стилістичних відмінностей вимовних варіантів слів та ін.

Саме такий підхід до навчання дає можливість студентам під час вивчення складних теоретичних питань орфоепічних норм постійно набувати й удосконалювати свої комунікативні (вимовні) навички.

Під час добору методичних прийомів для формування орфоепічних навичок необхідно враховувати, що процес засвоєння орфоепічних й акцентологічних норм вимагає від студентів розумового й фізичного (артикуляційного) навантаження – систематичного тренування

органів мовлення: легенів, гортані, язика, губ. Тому паралельно з прийомом наслідування необхідно застосовувати прийоми свідомого артикулювання та порівняння мовних одиниць.

Отже, зміст орфоепічної роботи передбачає формування й розвиток у студентів наступних умінь: уміння чути вимовлене, знаходити відхилення від орфоепічних і акцентологічних норм в чужому і власному мовленні; правильно відтворювати почуте на основі зразка; самостійно вживати і створювати орфоепічні й акцентологічні зразки у власному усному мовленні; працювати з орфоепічними словниками, довідниками.

Таким чином, постійна увага викладача до вимовних особливостей студентів, врахування психологічних, психолінгвістичних особливостей, запровадження різноманітних орфоепічних вправ сприятимуть формуванню орфоепічних умінь і навичок з української мови в російськомовних студентів, прищепленню їм навичок правильної літературної вимови українських слів, словосполучень і речень.

Виконане дослідження не претендує на остаточне розв'язання окресленої проблеми, оскільки цілком актуальним і перспективним упродовж опрацювання курсу «Офіційна (українська)» є вироблення специфічних лінгводидактичних напрямів, методів і прийомів, що стосуються формування орфоепічної грамотності російськомовних студентів.

Результати навчання дозволяють намітити перспективи подальшої науково-методичної роботи з формування орфоепічної культури російськомовних студентів. Вони бачаться нам у вдосконаленні підбору слів, речень, текстів і текстових фрагментів з різних сфер діяльності; у складанні фонохрестоматії для формування культури вимови студентів; в розробці ефективних засобів і форм проведення орфоепічної роботи на основі сучасних комп'ютерних технологій, що сприяють формуванню потреби в подальшому самовдосконаленні; в розробці методичних рекомендацій для самостійної роботи з усунення орфоепічних помилок у мовленні студентів і для підвищення їх загальної культури мовлення.

Список литературы:

1. Борисенко Н.А. Лексико-семантическая интерференция в русской речи на Украине (Лингвистические и социологические аспекты): автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.02 «Русский язык» / Н.А. Борисенко. – К., 1990. – 15 с.

2. Жинкин Н.И. Психологические основы развития речи // Жинкин Н. И. Язык. Речь. Творчество. – М., 1998. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.twirpx.com.

3. Зимняя И. Психологические особенности овладения иностранным языком / И. Зимняя, А. Леонтьев // Тезисы докладов и выступлений на Международной конференции преподавания русского языка и литературы. – М., – 1989. – С. 146-148.

4. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному (психологические очерки) / А.А. Леонтьев. – М.: МГУ, 1990. – 88 с.
5. Манакин В.М. Зміст та принципи контрактивної лексикології близькоспоріднених мов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 13.00.01 «Українська мова» / В.М. Манакин. – К.: НАН України, 1994. – 48 с.
6. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
7. О теории обобщенных ассоциаций П.А. Шеварёва. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.voppsy.ru.
8. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – Издательство: Питер, 2002. – 720 с.
9. Шеремета Л.П., Мельник Т.П. Формування орфоепічної грамотності іноземних студентів медичного профілю // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. – Випуск 1(40). – С. 310-312.
10. Щерба, Л.В. К вопросу о двуязычии Текст. / Л.В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. Изд. 2-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2004. – С. 313-318.

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ УРОКОВ ГЕОГРАФИИ В 7 КЛАССЕ С ЭЛЕМЕНТАМИ
МУЗЫКАЛЬНО-ТАНЦЕВАЛЬНОГО ИСКУССТВА НАРОДОВ МИРА**

DOI: [10.31618/ESU.2413-9335.2019.9.67.398](https://doi.org/10.31618/ESU.2413-9335.2019.9.67.398)

Нелюбина Елена Георгиевна

*доцент, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры химии, географии и методики их преподавания
Самарский государственный социально-педагогический университет,
г. Самара*

Ибрагимова Сакиня Абдулловна

*старший преподаватель
кафедры химии, географии и методики их преподавания
Самарский государственный социально-педагогический университет,
г. Самара*

**METHOD OF LESSONS OF GEOGRAPHY IN CLASS 7 WITH ELEMENTS OF MUSIC-DANCE ART
OF THE PEOPLES OF THE WORLD**

Nelyubina Elena Georgievna

*docent, candidate of pedagogical sciences,
docent of Chair of Chemistry, Geography and Methods of Teaching,
Samara State University of Social Sciences and Education,
Samara*

Ibragimova Sakinya Abdullova

*starshiy prepodavatel'
of Chair of Chemistry, Geography and Methods of Teaching,
Samara State University of Social Sciences and Education,
Samara*

АННОТАЦИЯ

Цель исследования - разработать методические рекомендации по использованию элементов музыкально-танцевального искусства народов мира на уроках географии в 7 классе. Методические рекомендации разработанные в ходе исследования могут быть тиражированы в других образовательных учреждениях и их использование, а именно элементов музыкально-танцевального искусства народов мира на уроках географии в 7 классе, позволит повысить уровень сформированности предметных компетенций, учащихся по географии населения.

ABSTRACT

The purpose of the study is to develop guidelines for the use of elements of musical and dance art of the peoples of the world in geography lessons in grade 7. The methodological recommendations developed during the study can be replicated in other educational institutions and their use, namely, elements of musical and dance art of the peoples of the world in geography lessons in grade 7, will increase the level of formation of subject competencies, students in population geography.

Ключевые слова: методика обучения географии, предметные компетенции, класс, музыкально-танцевальное искусство.

Keywords: geography teaching methodology, subject competencies, class, musical and dance art.

В нашей многонациональной стране, стране необходимо активно и методически воспитывать
массовой трудовой миграции из стран СНГ чувство толерантности. Чтобы уважительно